

نقد و آس ب شناسی فلسفه برای کودکان

مدرسه پنج تنی

پس از یک دهه از ورود برنامه فلسفه برای کودکان (فبک) 1 به ایران می گذرد. در طول این مدت، اجرای این برنامه فراوان شده و نشریات گوناگونی داشته است. شاید تا چند سال پیش عبارت «فلسفه برای کودکان» آقدها را چ نشده بود، ولی اکنون افراد بیشتری از این برنامه و اهداف آن مطلع هستند. در خرداد ماه سال 1389 به منظور معرفی برنامه فلسفه برای کودکان، شماره‌های از مجله اطلاعات حکمت و معرفت را به این موضوع اختصاص دادیم. در آن شماره (51)، بیشتر به تعریف فلسفه برای کودکان، چستی آن، اهداف و روش‌های اجرای آن پرداختیم و کوشیدیم تا نظرات برخی از مجریان و مروجان این برنامه را جواشویم و در قالب گفت و گو و مقاله آن را منتشر کنیم. دومین شماره فلسفه برای کودکان (شماره 68 مجله) در آذر ماه 1390 با هدف معرفی دقیق تر و تحلیلی تر این برنامه منتشر شد و به گونه‌ای مکمل شماره نخست بود. اکنون با گذشت بیش از سه سال از دومین شماره فلسفه برای کودکان و سپری شدن بیش از ده سال از عمر این برنامه در کشورمان، بر آن شدیم تا به نقد و آس ب شناسی آن بپردازیم. از آنجا که نقد سازنده و آس ب شناسی موشکافانه می‌تواند اسباب پیشرفت و رشد کیفی هر برنامه‌ای را فراهم کند، ما در این شماره نیز بتواند سهمی هر چند کم، در تحقق این امر داشته باشیم.

هر برنامه جدیدی با ورودش به یک سیستم، تغییرات بسیار مهمی را پدید می‌آورد؛ صرفنظر از نگاه ارزشی به این تغییرات، با گذر زمان و فاصله گرفتن از آن برنامه، می‌توان تغییرات را ارزشیابی کرد و با شناسایی نقاط ضعف و رفع آن‌ها درصد تقویت بخش‌های مثبت آن تغییرات برآمد. فلسفه برای کودکان یکی از برنامه‌های وارداتی به کشور است که واکنش‌های مختلفی را از سوی صاحب نظران برانگیخته است. برخی آن را مثبت و مفید و برخی دیگر آن را منفی و مضر می‌دانند. اما آشکار است تا زمانی که به طور دقیق و صریح این برنامه نقد و آس ب شناسی نشود نمی‌توان ارزشیابی درستی از آن و نتایجش داشت. نکته مهمی که باید به آن توجه کرد این است که می‌توان هر برنامه وارداتی را از دو جنبه مورد ارزشیابی و آس ب شناسی قرار داد؛ در وهله نخست باید به بررسی این موضوع پرداخت که آیا برنامه‌ای که در کشور اجرا می‌شود دقیقاً همان برنامه‌ای است که در فرهنگ مبدأ طراحی و اجرا شده است یا آن که از اصل برنامه فقط نام آن بر جای مانده و ما به کلی با برنامه دیگری مواجه هستیم؟ به عبارت دیگر اگر مقالات و کتاب‌های نظری که به تعریف مبانی این برنامه می‌پردازند دقیق ترجمه نشوند، اگر داستان‌ها متناسب با اهداف کلی و استانداردهای برنامه اصلی فبک برای اجرا و استفاده در حلقه‌های کاندوکا و تألیف نشود، اگر معلمان برای اجرای این برنامه درست آموزش نیند، اگر تسهیلات گران‌حرفه‌ای نداشته باشیم، اگر خانواده‌ها به موازات آموزش کودکان آگاه نشوند، اگر نظام آموزش و پرورش با این برنامه همسو و هم جهت نباشد، آن وقت نمی‌توان قضاوت درستی از مضرات و مزایای برنامه فلسفه برای کودکان داشت.

دوم، پس از اطمینان از این موضوع که اصل برنامه در حال اجرا است، آنگاه می‌توان به آس ب شناسی تأثیرات این برنامه روی سیستم آموزشی و گروه‌های هدف یعنی آموزگاران، دانش‌آموزان و کودکان پرداخت. از این رو با توجه به دو جنبه مذکور، مجله اطلاعات حکمت و معرفت، در این شماره به نقد و آس ب شناسی فلسفه برای کودکان در ایران پرداخته است. هر چند نگارنده و دیگر افرادی که زحمت نگارش مقالات دفتر ماه را عهده‌دار بوده‌اند، به هیچ وجه مدعی ارائه آس ب شناسی و نقدی همه جانبه نیستند. این دفتر از هفت مطلب تشکیلی شده است. نخستین مطلب گفت و گوی نگارنده با سعید ناجی است که شامل بخش‌های مختلفی است که عبارتند از نقدهای مختلف به فلسفه برای کودکان، مسائل مربوط به اجرای این برنامه در کشور، بررسی تولدات داخلی در این حوزه، ضرورت تعامل میان بنیانگذاران و مروجان این برنامه در ایران، نحوه مواجهه آموزش و پرورش با فبک. مطلب دوم گفت و گویی است با دکتر حسن شایخ‌رضا که نقطه عزیمتش توصیف نظام رسمی آموزش و پرورش و مشکلات آن است. ایشان برای برون رفت از این وضعیت به فبک به عنوان یکی از راهکارهای موجود می‌نگرد و در این حال مسئله آموزش علوم را با محوریت این برنامه بررسی می‌کند. سومین مطلب مقاله‌ای است به قلم روح‌الله کریمی با عنوان «نقدی بر آموزش تفکر محور در نظام رسمی آموزش در ایران» که بر روی کتاب «تفکر و پژوهش» پایه ششم ابتدایی متمرکز است. مولف در این مقاله در پی یافتن پاسخ این پرسش است که آیا برنامه درسی «تفکر و پژوهش» شاخصه‌های یک آموزش تفکر محور را دارد و می‌تواند به اهداف مدنظر دست یابد یا خیر؟ چهارمین مقاله با عنوان «ظرافت محذوف» به قلم سعید محسن اسلامی به بررسی بخش‌هایی از ترجمه دو کتاب در حوزه ریاضی فلسفه برای کودکان می‌پردازد. در پنجمین مقاله لایمجدی به بی‌نگاهی به چند داستان تألیفی فکری در

۱. ران داشته و متناسب با اهداف فیک کوش ده است تا برخی از داستان های تألف شده را نقد و بررسی کند. ششمین مقاله به قلم فاطمه پازوکی و فاطمه وزری نقد و بررسی بخش های از ترجمه داستان های و ژه فلسفه برای کودکان است. در آخرین مطلب زینب دوست محمدان به نقد مقاله ای می پردازد که به مقاسه سبک های متولپمن و اسکار برنی فیه در فلسفه برای کودکان اختصاص دارد.

همان طور که پیشتر اشاره شد، ما به هیچ وجه مدعی نیستیم که در این شماره حق مطلب را ادا کرده ایم؛ بلکه این کوشش گام کوچکی است در این حوزه و نیک می دانیم که افراد و گروه های متعددی بگریزند در این مشغول به آموزش و ترویج فلسفه برای کودکان هستند و ممکن است نقطه نظرات آنها با نظرات گردآمده در این پرونده همسو نباشد، از این رو این شماره، ادعای همه جانبه بودن و انعکاس همه نظرات را ندارد و از نقدهای جدید استقبال می کند.

پی نوشت

1- Philosophy for children (p4c).